

Ornis Hungarica 10: 111-113. 2000

Adatok a fülemülesítke (*Acrocephalus melanopogon*) vedlési stratégiájához

Hulló István és Gergely József

Hulló, I. and Gergely, J. 2000. Data on the moulting strategy of the Moustached Warbler, *Acrocephalus melanopogon* (Temminck, 1823). – Ornis Hung. 10: 111-113.

We captured and ringed 272 Moustached Warblers (*Acrocephalus melanopogon*) at Lake Ludas, (N Yugoslavia) between 1990-1999, of which 33 individuals (12.1%) moulted. Half of the individuals (49%) moulted body feathers. The moult of wing feathers started earlier in adults (17 July) than in immatures (24 July), and lasted 66.6 days in adults, and 51 days in immatures. The moulting process and the moulting curves were similar in the two age groups.

A Vajdaság (Jugoszlávia) északi részén fekvő Ludasi-tavon 1990 és 1999 között gyűrűzött 272 fülemülesítke közül 33 egyed (12,1%) vedlette a repülőtollait. A meggyűrűzött madarak fele (49%) testvedlést végzett. Az adult madarak repülőtollainak cseréje korábban kezdődik (július 17.), mint az immaturoké (július 24.). A kézevezők vedlésének időtartama az adult példányoknál 66,6 nap, míg az immatur egyedeknél 51 nap. A két korcsoportban a repülőtollak vedlésének lefolyása között nem mutatható ki jelentős eltérés. A vedlési index (kéz-, kar, vállvezők és kormánytollak) időbeni változása hasonló lefutású görbével jellemezhető mindkét korcsoportban.

H. I. és G. J.: Csornai Richárd Ökológusok Egyesülete, 24000 Szabadka, Engels u. 9. Jugoszlávia

1. Bevezetés

A Ludasi-tavon már több mint tíz éve tanulmányozzuk Vajdaság (Jugoszlávia) egyetlen ismert fülemülesítke-állományát. Így 1996 tavaszán a hímek területfoglaló éneke alapján 12 költő pár jelenlétét regisztráltuk. A teljes állomány nagyságát 30-40 párra becsültük. A költő párok a tó elmocsarasodott, belső tavacskákkal tarkított, keskenylevelű gyékénnyel (*Typha angustifolia*) benőtt részein telepednek meg (Gergely & Hulo 1998).

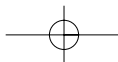
A fülemülesítke a rövid távú vonuló nádiposzták közé tartozik. A kárpát-mecencei populáció a telet az Appenin félsziget északi részén tölti, elsősorban a Pódelta környékén (Cramp & Brooks 1992).

Legkorábban érkező és legkésőbb elvonuló nádiposztánk első példányai már március közepén költőterületükön vannak, míg a legutolsó vonuló példányokkal decemberben is találkozhatunk (Ludasi-tó, 1997. 12. 22.).

A fülemülesítke már a költőterületen megkezdheti a testtollak, repülőtollak váltását, de nem minden madár vedli ki repülőtollait a költőterületen (Busse 1989). E tanulmány célkitűzése a fülemülesítke vedlésleírása a Ludasi-tavon.

2. Anyag és módszer

Vizsgálatainkat 1990 és 1999 között a Vajdaság északi részén, a magyar határ közelében elterülő Ludasi-tó természetvédelmi

terület észak-keleti részén végeztük. A madarakat a part menti szegélynádasokban kifeszített függőhálókkal (350 m²) fogtuk be a július közepétől szeptember közepéig terjedő időszakban. A tízéves periódusban összesen 272 egyedet jelöltünk meg. Közülük mindössze 33 példány (18 adult és 15 immatur) vedlette ki a repülőtollait. E mellett vizsgáltuk a madarak testvedlését is (0-3-ig értékelve). A vedlést Snow (1967) módszerével írtuk le. A tollak vedlési állapotából korcsoportonként (immatur és adult) kiszámítottuk az első-, másod-, harmadrendű evezők és a farktollak vedlési indexét. A többször megfogott madarak vedlésiindex-értékeiből és a befogások között eltelt napok számából az egyedi vedlési rátát is kiszámoltuk.

3. Eredmények és megvitatás

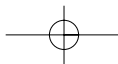
A hét vizsgálati év alatt 33 vedlő egyedet fogtunk, ezért az évek adatait össze kellett vonnunk. Mivel az évek között is lehet eltérés a vedlés lefolyásában, amik az összehasonlás miatt befolyásolják adatainkat elsősorban tájékoztató jellegűnek szánjuk.

A Ludasti-tavon fogott fülemülesítéknek (272 pld.) mindössze 12,1%-ánál zajlik le a repülőtollak teljes kivedlése vonulás előtt. A repülőtollak vedlésétől eltérően, a testtollak vedlését az 1996-tól 1999-ig terjedő négy év adatait figyelembe véve a fülemülesíték 49%-ánál tapasztaltuk. A testtollak vedlésének kezdete mindkét vizsgált korcsoportnál július második dekádjában veszi kezdetét. Az immatur egyedek egy része részleges tollcserét végez, amit a vonulás idejére felfüggeszt. A telelőterületre érkezve befejeződik a repülő- és testtollak cseréje (Cramp & Brooks 1992). Az immatur

egyedek testtollai vedlésének legkorábbi dátuma július 16., míg az adult egyedeké július 18. Az adult madarak repülőtollainak cseréje korábban kezdődik (július 17.), mint a fiataloké (július 24.) (1. Táblázat). A populációra jellemző vedlésidők a kézevezőknél az adult madarak esetében hosszabbak, átlagosan 66,6 nap, míg az immatur egyedeknél 51 nap. A tollváltás az immatur és adult egyedeknél egyaránt a kézevezők kivedlésével kezdődik. Az evezőtollak cseréjével egy időben zajlik a kar- és vállvezők, valamint a kormánytollak (farktollak) kivedlése. A karevezők vedlése a kézevezők vedlésindexének (i1) kb. egyharmad értékénél (i1=14-16) veszi kezdetét. A legkorábban a vállvezők és a kormánytollak cseréje fejeződik be. A kézevezők kivedlésével párhuzamosan történik a kontúrtollak (testfedő tollak) vedlése is, de az állomány nagy része a költőterületen, tehát a vonulás megkezdése előtt csak a testtollait váltja, a repülőtollait majd csak a telelőterületén cseréli le újakra.

A két korcsoportban a repülőtollak vedlésének lefolyása között nem tudtunk jelentős eltéréseket kimutatni. A vedlési index (kéz-, kar-, vállvezők és farktollak) időbeni változása az adult és immatur madaraknál hasonló lefutású görbével jellemezhető (1-4. Ábra). A vedlés kezdete és időtartama (dinamikája) a Ludasi-tavi populációban hasonló módon zajlik, mint az ausztriai állomány (Fertő-tó) esetében (Cramp & Brooks 1992).

Köszönetnyilvánítás. Köszönetünket fejezzük ki a Csornai Richárd Ökológusok Egyesülete mindazon tagjainak, akik az évek folyamán részt vettek a Ludasi-tavon folyó nyári madárgyűrűző táborokban.

1. Táblázat. Az 1990 és 1999 között meggyűrűzött repülőtollaikat vedlő fülemülesitkék (*Acrocephalus melanopogon*) vedlésindexeinek összesítése.

Tab. 1. The moult index values of Moustached Warblers caught with moulting flight feathers, Lake Ludas, 1990-1999.

No	Ring	Year	Date	Age	Weight	index1	index2	index3	index4	index sum
1	k13221	1996	17-Jul	1+	10.2	2	0	0	0	2
2	k13514	1996	23-Jul	1+	13.2	3	0	0	0	3
3	k30494	1998	24-Jul	1+	9.9	3	0	0	0	3
4	Bao11739	1991	24-Jul	1+	11.3	4	0	0	0	8
5	k13239	1996	24-Jul	1	10.6	4	0	0	0	4
6	k17903	1998	25-Jul	1+	9.9	14	4	4	7	29
7	k34070	1999	25-Jul	1	9.8	3	0	0	0	3
8	k34023	1999	25-Jul		10	14	4	0	0	18
9	Bao11739	1991	26-Jul	1+	12.8	6	0	2	0	4
10	k17395	1998	27-Jul	1	9.8	2	0	0	0	2
11	k35206	1999	1-Aug	1	10.6	6	0	0	0	6
12	k35214	1999	1-Aug	1+	11.8	24	10	9	0	43
13	k31488	1998	8-Aug	1	11.2	25	9	0	36	70
14	k36112	1999	12-Aug	1+	11.4	30	8	10	24	72
15	Bao13337	1991	16-Aug	1+	12.3	43	24	0	48	115
16	k36361	1999	22-Aug	1	12.3	46	28	13	0	87
17	k34070	1999	22-Aug	1	11.4	48	28	13	0	89
18	k23522	1997	23-Aug	1+	11.3	45	26	14	48	133
19	k36420	1999	23-Aug	1	12.6	47	27	15	60	149
20	k5903	1994	24-Aug		11.3	43	30	15	3	91
21	Bao13866	1991	26-Aug	1+	11.2	43	30	15	60	148
22	Bao11487	1991	26-Aug	1	13.9	41	26	15	59	141
23	Bao10709	1990	26-Aug	1	11	44	28	15	54	141
24	k36112	1999	26-Aug	1+	11	39	23	14	48	124
25	k36689	1999	27-Aug	1+	10.9	48	28	15	60	151
26	k35214	1999	28-Aug	1+	11.5	48	30	15	3	96
27	k22567	1998	2-Sep	1	12.5	38	26	15	54	133
28	k28706	1998	5-Sep	1	12.3	46	28	15	17	106
29	k37129	1999	5-Sep	1	12.4	47	30	15	60	152
30	k30535	1998	7-Sep	1	12	27	7	7	33	74
31	k37343	1999	7-Sep	1+		46	29	15	60	150
32	k37343	1999	12-Sep	1+		48	30	15	60	153
33	k30364	1998	16-Sep	1+	11.8	46	28	15	57	146
34	k24709	1998	16-Sep	1+	11.7	48	30	15	60	153
35	k27580	1998	17-Sep	1	11.4	45	27	15	55	142

Irodalomlista

Busse, P. 1989. Kulcs az európai énekesmadarak kor- és ivarhatározásához. – Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest.

Cramp, S. & D. J. Brooks. 1992. The birds of the western Palearctic. Vol. VI. – Oxford University Press, Oxford.

Gergely, J. & I. Hulo. 1998. Site attachment and migration routes of Moustached Warbler (*Acrocephalus melanopogon*). – Ciconia 7: 79-83.

Snow, D. W. 1967. A guide to moult in British Birds. – British Trust for Ornithology, Tring, U. K.